

Marjan BREZOVŠEK

Miro Haček

Sistem javnih uslužbencev

Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2001,
str. 207, 4.104,00 SIT (ISBN 961-235-065-0)

V začetku jeseni sta pri založbi Fakultete za družbene vede izšli prvi znanstveni monografiji dveh avtorjev s področja politološko-upravne znanosti. Ena od njiju je monografija "Sistem javnih uslužbencev" avtorja Mira Hačka, ki celovito obravnava sistem javnih uslužbencev ter predstavlja na področju slovenske politološko-upravne znanosti novost, saj obravnavano tematiko, kljub aktualnosti in pogostemu pojavljanju v znanstvenih razpravah, v obliki monografskega dela v slovenski znanosti doslej nismo imeli. Avtor na več mestih poudarja, da je področje javnih uslužbencev v slovenskem prostoru slabo znanstveno raziskano in obdelano, kar je posebej presenetljivo, če vemo, da že od osamosvojitve naprej poteka projekt reforme javne uprave, katerega bistven del je prav prenos sistema javnih uslužbencev.

Znanstvena monografija "Sistem javnih uslužbencev" predstavlja posebno novost v slovenskem prostoru zlasti z vidika politološke znanosti. Avtor namreč v sistemu javnih uslužbencev identificira in znanstveno analizira celo vrsto politoloških elementov, ki so bili ne le v domači, pač pa tudi v tuji relevantni znanstveni literaturi doslej precej zanemarjeni. Med temi elementi velja posebej izpostaviti vsaj tri. To so (a) političnost javnih uslužbencev, policy vloga javnih uslužbencev in upravno-politična kultura. Avtor gradi pojem sistema javnih uslužbencev izhajajoč iz osnov sociološke systemske teorije, gledano v ožjem smislu pa se naslanja na spoznanja informacijsko-kibernetične teorije. Znanstvena monografija v tem smislu pomembno prispeva k razumevanju odnosa med upravo in politiko, med profesionalnimi uslužbenci in političnimi funkcionarji, pri čemer gre za vprašanje, ki je eno bistvenih, a najbolj zlorabljenih v odvijajoči se reformi slovenske javne uprave. Ena osnovnih poant monografije je gotovo spoznanje, da se mora uprava spremeniti iz

birokratske organizacije, temelječe na webrovskem pojmovanju, v sodobnejšo, bolj podjetniško organizacijo. Avtor ob tem ugotavlja, da v slovenskem sistemu javnih uslužbencev še vedno prevladujejo predvsem elementi pozicijskega sistema, čeprav gre za sistem, ki je po oceni stroke že precej zastarel, poleg tega pa je za slovenski sistem javnih uslužbencev značilna tudi izrazita nekonsistentnost in celo protislovnost določenih rešitev. S tega vidika je še posebej aktualno in zanimivo zadnje, sedmo poglavje, v katerem avtor obravnava reformo slovenskega sistema javnih uslužbencev. V tem, precej kritično zastavljenem poglavju, postavi avtor na eno stran tehtnice aktualni, trenutno še veljavni sistem javnih uslužbencev, na drugo stran pa v parlamentu obravnavana predloga, dva izmed množice predlogov nove ureditve sistema javnih uslužbencev. Rezultat tovrstne analize pa je pravzaprav presenetljiv.

Znanstvena monografija "Sistem javnih uslužbencev" je eno novejših del s področja politične znanosti, ki uvrščajo Slovenijo med države, v katerih se politična znanost pri obravnavanju javne uprave in njenih konstitutivnih podsistemov - eden pomembnejših je gotovo sistem javnih uslužbencev - brez občutka nepoklicanosti lahko uvrsti ob bok pravni oziroma upravni znanosti. Samo upamo lahko, da bo monografija vsaj malo prispevala tudi k izgradnji sodobnejšega in k uporabniku orientiranega sistema javnih uslužbencev ter vsaj malo pripomogla tudi k spoznanju, da sistema javnih uslužbencev ne sestavljajo le pravni elementi, ampak so za njegovo uspešno in učinkovito delovanje ravno toliko pomembni tudi politološki elementi.

Andraž TERŠEK

Uvod v velike sodobne pravne sisteme - druga knjiga

Cankarjeva založba, Zbirka Pravna obzorja, Ljubljana 1999, 300 str. (ISBN 961-231-150-1)

Slovenska pravna kultura in pravna zavest se bosta lahko razvijali na ustrezen način in

v doglednem času dosegli potrebni kvalitativni preskok samo ob hkratni izpolnjenosti pogoja, ki ga je mogoče prepoznati v obstoju zadovoljive količine strokovne literature, ki zadeva predvsem vprašanja pravne teorije, filozofije prava in sociologije prava. Tovrstno vrzel, ki zeva na področju slovenske pravne znanosti, pomembno zapolnjujejo izdaje strokovnih knjižnih del s področja prava, ki jih izdaja Cankarjeva založba, v okviru zbirke Pravna obzorja. V tem trenutku je v slovenskih knjigarnah že sedemnajsto knjižno delo iz omenjene zbirke, ki ji urednikuje prof. dr. Marijan Pavčnik. Napoved urednika, da gre v kratkem pričakovati izid novih knjižnih del z nekaterih temeljnih področij prava, je seveda še posebej razveseljiva, saj bo slovenski prostor na ta način obogaten s tisto osnovno oziroma temeljno pravno literaturo, ki pogojuje spoznavanje in razvijanje raznovrstnih področij pravne znanosti ter s tem tudi utrjevanje in razvijanje obče pravne zavesti in pravne kulture Slovencev.

Knjiga z naslovom Uvod v velike sodobne pravne sisteme-druga knjiga "je klasično delo s področja primerjalnega prava. Slovenski prevod temelji na drugi nemški izdaji, ki se opira na osmo izdajo 'Les grands systemes de droit contemporains' avtorjev Reneja Davida in Camille Jauffret-Spinosi. Iz Grasmannovega predgovora k nemški izdaji je jasno razvidno, da je izvirni utemeljitelj dela Rene David, ki je 'Velike sodobne pravne sisteme' prvič izdal že leta 1964" (urednikovo pojasnilo-op. A.T.). Gre za nadaljevanje prve knjige, v kateri je šlo za strnjen, nazoren in izčrpen prikaz očrta primerjalnega prava in rimsko-germanske pravne družine. Druga knjiga na 300 straneh "odpira neevropska pravna obzorja". Gre za razumljiv in slikovit prikaz pravnega sistema common-lawa, ki determinira predvsem angleško pravo in pravo Združenih držav Amerike. Drugi del knjige zajema prikaz pravnega reda Ljudske republike Kitajske, japonskega prava, indijskega prava, islamskega prava ter pravnega reda Afrike in Madagaskarja. Ta del knjige je še posebej zanimiv tudi iz razloga, ker bralca opozarja na tradicionalna filozofska, moralna, etična in vrednotna izhodišča najstarejših civilizacij,

do katerih je načelna in pozitivistična struktura zahodnoevropskih pravnih in družbenih sistemov vse pogosteje ravnodušna. V urednikovem pojasnilu je med drugim zapisano, da "je iz prevoda izpuščen tretji del prve knjige, to je del o socialističnih pravnih redih". Urednik pravi, da prevod poglavij o socialističnih pravnih redih sicer ne bi bil odveč, da pa je v slovenskem prostoru o tem dovolj ustrezne literature iz nekdanjega pravnega obdobja. "V morebitni novi izdaji tega dela kaže razmisliti o tem, da bi mu dodali posebno enoto o 'tranzicijskih' pravnih redih" (urednikovo pojasnilo).

Analitičen pregled omenjenih velikih sodobnih pravnih sistemov zajema prikaze zgodovinskega razvoja omenjenih pravnih sistemov, njihove zgradbe, specifičnosti, vplivanja na druge pravne sisteme oziroma pogojenosti z vplivom drugih pravnih sistemov, pravnih virov, kjer gre posebno mesto razmerju med vplivom zakona in sodne prakse na pravni sistem kot celoto ter sistemskega položaja in pomena pravne stroke in pravne znanosti.

V Sloveniji so se, predvsem v obdobju preteklih dveh let, na zainteresirani javnosti razpoznaven, konstruktiven in intenziven način odvijale strokovne razprave in javne polemike na temo razmerja med parlamentom in ustavnim sodiščem, ki so jih vzrokovali predvsem (institucionalni) dogodki v zvezi z referendumom o volilnem sistemu in zadevno odločba Ustavnega sodišča RS. Razmišljanja v zvezi s tem delom pravne znanosti ostajajo aktualna tudi danes. Zatišje je zgolj navidezno, saj v okviru sodobne teorije t.i. novega konstitucionalizma v Zahodni Evropi ta vprašanja ostajajo v središču zanimanja in znanstvenega raziskovanja pravnih teoretikov, politologov, filozofov in drugih razmišljujočih ljudi. Analitična in kritična razmišljanja na to temo, izpostavljena s strani slovenskih pravnikov, so črpala svojo vsebino predvsem iz poznavanja in interpretacij strukture pravnega sistema, pojmovanj načela delitve oblasti in pomena sodne prakse za pravni in politični sistem kot celoto v Nemčiji, Angliji in v ZDA. V sklopu teh analitičnih in kritičnih strokovnih razmišljanj je bilo mogoče pri različnih avtorjih razbrati pomembne razlike in razumeva-

nju temeljnih postulatov posameznih pravnih sistemov, predvsem ameriškega sistema. Analitična pravniška razmišljanja o pravnem sistemu common-law in njegovi primerjavi z zahodnoevropskim kontinentalnim pravnim sistemom so se izpostavila tudi kot odgovor na predlog mag. Matevža Krivica, kako reformirati slovensko ustavno sodstvo. Ob tem velja poudariti, da je pri interpretacijah značilnosti angleškega in ameriškega pravnega sistema potrebna previdnost, pri predlogih za njihovo morebitno aplikacijo na slovenski pravno-civilizacijski prostor pa zadržanost. Oris pravnega sistema v ZDA in v Angliji, ki ga slovenskim bralcem ponuja knjiga *Uvod v velike sodobne pravne sisteme*-druga knjiga, predstavlja pomembno stokovno čtivo tudi kar zadeva omenjena ustavnopravna vprašanja, ki še vedno razvidno sovplivajo na valovanje površja slovenske ustavnopravne znanosti. Tudi ob upoštevanju navedenih dejstev sem se odločil v nadaljevanju na kratko povzeti nekatere temeljne značilnosti angleškega in ameriškega pravnega sistema, ki jih ponuja omenjena knjiga, in zadevajo predvsem pomen sodne prakse in zakonov v ZDA in v Angliji.

Pravo ZDA se danes bistveno razlikuje od angleškega prava. Angleško pravo se je razvijalo popolnoma samostojno in stiki s celinsko Evropo niso pustili skoraj nobenih sledi. Common law predstavlja pravo, ki, v nasprotju s krajevnimi običaji, enotno velja za vso Anglijo. Medtem ko so se pravniki v celinski Evropi pretežno ukvarjali s pravicami in dolžnostmi strank, torej z materialnim pravom, so angleški pravniki svojo pozornost posvečali predvsem postopku. Common law tako ni bil sistem, ki si v prvi vrsti prizadeva za pravičnost, pač pa bolj zbirka načinov postopka, ki zagotavljajo rešitev v vedno večjem številu spornih primerov. Ker se je common law razvil v popolni odvisnosti od postopkovnih formalitet, se je poleg njega izoblikoval drugi sistem, ki je z njim tekmoval, namreč sistem equityja (pravičnost, primernost), ki je tudi sam sčasoma prerasel v common law. Sistem equityja je tako dopolnil izvorni common law v tistih primerih in v tistem delu, kjer se je zaradi svoje stroge vezanosti na formalna

proceduralna pravila common law preveč oddaljil od načel pravičnosti in primernosti v konkretnem obravnavanem primeru.

V Angliji se pravo ni ustvarjalo v smeri velikih zakonodajnih projektov zakonodajnega organa, torej v obliki izdajanja obsežnih in sistematičnih zakonikov, pač pa se je pravo razvijalo in izpopolnjevalo predvsem skozi prakso angleških sodišč. V angleškem pravu, ki temelji na primerih (cases) in so ga razvili sodniki, legal rule pomeni nekaj drugega kot pri nas, v kontinentalni Evropi, pravno pravilo, ki ga je sistematizirala pravna teorija ali postavil zakonodajalec. Legal rule je oblikovan manj splošno kot naše pravno pravilo, tako da manjka naše temeljno razlikovanje med kogentnim in dispozitivnim pravom in si kodifikacije, kot jo poznamo pri nas, v Angliji skoraj ne moremo predstavljati. Angleško pravo temelji na primerih (case law). Njegova pravila najdemo predvsem v ratiu decidendi sodb višjih sodišč. Od ratia decidendi je treba strogo ločiti obiter dicta, tj. tista sodnikova izvajanja, ki za razsodbo v pravdi niso nujno potrebna in zato tudi ne ustvarjajo pravil; v kakšnem kasnejšem postopku je torej čisto mogoče spet podvomiti o njih. Angleški legal rule ni abstraktno pravno pravilo; v celoti se navezuje na konkreten primer, ob priliki katerega in za rešitev katerega so ga poiskali in formulirali. Kdor bi jih hotel abstrahirati, bi popolnoma popačil bistvo angleškega prava in iz sodniškega prava naredil pravo učenjakov. Pravila, ki jih izda zakonodajalec, pravzaprav sprejmejo šele potem, ko jih razloži sodnik; nato sodnikova verzija pravila pravzaprav nadomesti zakonodajalčevo prvo verzijo. Angleško pravo je odprt sistem, ki nima pripravljene primerne stvarne (materialnopravne) norme za vsako obliko primera; razpolaga pa s postopkom in z gotovostjo, da lahko s tem reši vsak možen primer. Angleški sodniki ne uporabljajo tehnike razlage pravnih pravil, temveč izhajajo iz obstoječih legal rulov, da bi našli - morda nov - legal rule za odločitev v posameznem primeru. Po angleškem pojmovanju nova situacija primera zahteva novo pravno pravilo. Sodnik naj sodi. Njegova naloga ni, da bi formuliral splošna pravila, ki segajo prek pravde, v kateri teče postopek. Delo sodni-

kov ni, da razlagajo, temveč, da razlikujejo (distinguishing). Pravo, ki ga ustvarja zakonodajalec (statute law) je za angleškega pravnika izjemen pojav. Zakonski predpisi so šele tedaj včlenjeni v angleški pravni sistem, ko so jih sodišča v normalnem postopku oblikovanja prava sprejela in potrdila - včasih tudi nekoliko preoblikovala. Sodišča so pravzaprav edina poklicana, da povedo, kaj je 'pravo'. Maneverski prostor angleškega sodnika za presojo se zelo razlikuje od manevskega prostora za presojo, ki ga imajo sodniki na področju rimsko-germanskega prava. Zakonski predpis, ki omogoča presojo, postane v očeh angleškega pravnika veljaven šele tedaj, ko večje število sodniških legal rulow natančno določi, kako naj sodnik uporablja svojo presojo.

Osnovna značilnost ureditve angleškega sodstva je tudi zapoved vezanosti na predhodne odločitve (rule of precedent); v skladu z njimi je potrebno odločati tudi v primerih, ki se pojavijo kasneje in so bistveno podobni že rešenim primerom.. V Angliji imajo sodniki posebno moč. Izstopajoči položaj sodnikov na višjih sodiščih je izraz sodne oblasti, ki po pomenu in časti ne zaostaja za zakonodajno in izvršno oblastjo. Moč teh sodišč se kaže v zagotavljanju in uveljavljanju državljanjskih pravic in svoboščin. V Angliji ni napisane ustave in tudi ne kataloga temeljnih pravic. To, kar Angleži imenujejo constitution, je skupek vseh pravil včasih zakonodajnega in največkrat sodniškega izvora (poleg tega tudi parlamentarno običajno pravo in ustavni sporazumi), ki v svojem součinkovanju zagotavljajo posameznikove temeljne pravice in omejujejo državno samovoljo. Tako je zagotovljeno načelo pravne države - rule of law. Parlament sam, v svoji polnosti moči, je samo pod nadzorom javnega mnenja dežele, v kateri sta izročilo in duh demokracije živa ustavna resničnost. Parlament ima teoretično neomejeno in neomejljivo pravico urejanja, tudi kadar gre za temeljne pravice. Vendar kaže politična in socialna resničnost, da temeljne pravice tu ne uživajo nič manj varstva kot v državah, ki so jih slovesno zasidrle. V Angliji je prostor posameznikove svobode označen s celokupnostjo tradicionalnih predstav o vrednotah in vedenj-

skih pravilih. S tem je omejena tudi suverenost parlamenta. Višje sodstvo pomeni danes v Angliji potrebno protiutež zvezi med vlado in parlamentom. Dejstvo, da lahko superior court-i preverijo vsako odločitev pravnega spora, ima veljavo običajno-pravno priznanega ustavnega načela. V Angliji velja, da se je potrebno pravnih pravil, formuliranih v sodnih odločitvah, in vsak način držati, ker bi drugače uničili vsako pravno varnost in postavili na kocko nadaljnji obstoj samega common lawa. Dolžnost, da se držijo pravil, ki so jih postavili sodniki (stare decisis, dopolni: et non quieta movere), da torej spoštujejo precedense, je sestavni del logike prava sodne prakse. Danes je v Angliji vendarle že mogoče zaznati težnjo po dopustitvi večjega števila izjem ali zoženju pogojev za uporabo pravil. Do leta 1966 se je imela House of Lords za strogo vezano na lastne sodbe. Tega leta pa je lord kancler Gardiner slovesno in neodvisno od kakšnega določenega postopka razglasil, da se bo House of Lords v prihodnosti oddaljila od tega načela, če bo to nujno potrebno iz razlogov pravičnosti. Doslej so to možnost uporabili izredno poredko. Potrebno je poudariti, da so zavezujoče samo sodbe višjih sodišč, torej tiste, ki jih izdala Supreme Court of Judicature in House of Lords. Prosta presoja angleški sodnikov torej pomeni, da sodnik svojo (prosto) presojo izvaja tako, kot predpisujejo številni precedensi.

Za angleške sodnike velja, da njihova utemeljitev izrečene sodbe ni potrebna. Sodniki 'odredijo' in ni jim potrebno upravičiti zakaj. Vendar angleški sodnik, zlasti na višjih sodiščih, običajno obrazloži razloge za svojo odločitev. Tega ne naredi zato, da bi prepričal stranke v postopku, temveč predvsem zaradi poučevanja študentov prava, ki se po tradiciji učijo prava ob ukvarjanju s praktičnimi primeri pri sodišču. Sodnik z veliko pripravljenostjo in izčrpno - kot v drugih deželah univerzitetni profesor - razlaga merodajna pravila in pravna načela in se pri tem pogosto ne omejuje na neobhodno potrebno. Vežanost na odločitve - precedense - v praksi pomeni, da mora pravnik natančno analizirati ta sodniška razpravljajna. Pri tem je ratio decidendi sodniškoprav-

no pravilo, ki se ga bo v prihodnje treba držati. Obiter dictum nimajo take avtoritete; njihova vrednost je odvisna od njihove prepričevalne moči (persuasive authority) glede na ugled sodnika, ostrino njegovega razmišljanja in številne druge dejavnike, povezane s primeri. Praktično v Angliji ni obveznega precedensa za razlago materialnega pravila novih zakonov. Tu torej ne gre za uporabo rule of precedent kot pri sodbah višjih sodišč.

Pravo je tudi za Američane v prvi vrsti pravo, ki ga določa sodna praksa. Funkcija zakonov je predvsem v urejanju posameznih pravnih problemov, ne pa v bistvenem spreminjanju common lawa. Zakoni so šele takrat zares inkorporirani v ameriški pravni sistem, ko jih sodišča razložijo in uporabijo in se ni več potrebno sklicevati na zakone same, temveč se lahko uporabijo pravne odločitve na osnovi zakonov. Če ni precedensov, ameriški pravnik reče: "There is no law on the point", celo če očitno obstaja zakonski predpis, ki poizkuša urediti položaj. Pravo predstavljajo sodne odločitve in iz njih izhajajoča načela.

Kljub različnim pristojnostim med zvezo in posameznimi državami in na različno zakonsko urejanje in sodno prakso posameznih držav, v ZDA obstaja temeljna enotnost prava. Ta je predvsem plod ustrezne duhovne drže ameriškega ljudstva in njegovih pravnikov. Ob tem imajo zvezna sodišča predvsem nalogo, da varujejo pravice in svoboščine državljanov na eni strani pred zvezo in na drugi strani pred močjo posameznih držav. Razlago ustave ZDA daje ameriško Vrhovno sodišče (Supreme Court). Za enotnost ameriškega prava je, poleg institucionalnih dejavnikov, posebej pomembna duhovna drža pravnikov, ki priznavajo različnost v zakonih posameznih držav, niso pa pripravljeni dopuščati različne razlage common lawa. Zvezna sodišča sicer nimajo pravice do oblikovanja lastnega common lawa in če ne obstaja zapisan zvezni zakon, morajo vedno uporabiti pravo neke posamezne države. Temeljna enotnost prava ZDA se dosega z omejitvijo zakonodaje posameznih držav. Zbirke sodne prakse in enciklopedije, priročniki in pravniške revije obravnavajo pravo ZDA kot

enoto, in sicer tudi na področjih, za katera se teoretično zdi, da obstajajo le v okviru posameznih držav. Zakonodajni organi posameznih držav in sodišča se pravzaprav samoomejujejo. Odločitve druge države pomenijo več kot le najrazumnejšo rešitev problema; pokažejo, kako je treba odločiti neki pravni spor, razen če je odklon v posameznem primeru upravičen. Raziskovanje nekega primera na ameriški Law School se tako opira na sodbe iz vseh posameznih držav. Problem je v iskanju skupnih osnov in meril za razlikovanje. Če sta dve sodbi podobnega primera nezdržljivi, tega protislovja ne rešijo tako, da vidijo v tem znamenje za različnost common lawa ene ali druge države, pač pa preprosto priznajo - na sodiščih manj kot na univerzah - da je ena izmed teh odločitev dobra, druga pa slaba (bad law) in jo je v prihodnosti potrebno zavreči, in sicer ne le v drugih državah, temveč tudi v državi, v kateri trenutno velja kot pozitivno pravo. Čeprav ni zveznega common lawa, velja sodna praksa v državah, četudi je teoretično lahko še tako različna, za enotno.

Tudi v ZDA so samo pravila, ki jih razvije sodna praksa na osnovi konkretnega posameznega primera, resnična pravna pravila. Za ZDA velja, da je vezanost na precedense Supreme courtov posameznih držav in U.S. Supreme Courta manjša, kot to velja za angleška Court of Appeal in House of Lords. V federativni državi, kot so ZDA, načelo stare decisis ne more veljati brez zapletov. Zaželeno je pravna varnost, ki jo zagotavlja vezanost na precedense. Vendar se je potrebno tudi izogniti temu, da bi se med uporabljenim pravom različnih držav izoblikovale in utrdile razlike. Zato je zaželeno prožnost. Ti dve načeli, vezanost na precedense (pravna varnost) in prožnost, sta v medsebojnemu konfliktu. Načelo stare decisis ima zato v ZDA pomembno omejitvev. U.S. Supreme Court in višja sodišča posameznih držav niso zavezana, da sledijo svojim lastnim precedensom, in tako lahko izvedejo spremembo sodne prakse. Poleg tega so federalne enote v razmerju druga do druge suverene. Načelo stare decisis učinkuje samo znotraj lastne sodne hierarhije posamezne države in pri zadevah, ki tudi

spadajo v njeno pristojnost. Tudi zvezna sodišča so, ko morajo uporabiti pravo določene federalne enote (od odločitve v primeru *Erie Railroad Company v. Tompkins* dalje), vezana le na sodno prakso države, katere pravo morajo uporabiti. V sodni praksi U.S. Supreme Courta niso spremembe nobena redkost. Temeljijo predvsem na široki razlagi ustave. Spremembe sodne prakse višjih sodišče posameznih držav je nedvomno mogoče večinoma razložiti s prizadevanjem, da bi pravo neke države uskladili s splošno pravno usmerjenostjo v drugih državah. To prispeva k ustvarjanju enotnosti *common lawa*. V tem je pomen možnosti Supreme Courta, da spremeni svojo sodno prakso. S tem je lahko svojo razlago ustave prilagodil vsakokratnim duhovnim tokovom in gospodarskim zahtevam modernega sveta. Stabilnost političnih institucij je zagotovljena s tem, da so spremembe ustave dopuščene le zelo restriktivno.

Višja sodišča posameznih držav v interesu pravne varnosti le v zelo ozkih mejah dopuščajo spremembe sodne prakse. Neomejeno načelo stare *decisis* pa vendarle ni absolutno potrebno za *common law*. Razlika med praviškim priznavanjem tega načela in prostovoljnim upoštevanjem prejšnjih odločitev iz razlogov razuma je na koncu lahko zelo majhna. Gre bolj za vprašanje pravniške psihologije kot prava. Namesto *de iure* vezanosti na *precedense* tako stopa v ospredje *de facto* vezanost, ki jo ustvarja univerzalni konsenz, pravna kultura in pravna tradicija ter racionalna pravniška psihologija. Navedene kategorije so usmerjene predvsem v poenotenje prava v ZDA. V končni fazi je najpomembnejše dejstvo, ali sodniki uporabljajo metodo *distinguishinga* in se čutijo vezane s preživetimi načeli, ali pa, nasprotno, izhajajo iz potrebe po pravnem razvoju. Gre torej za vprašanje ali jih bolj vodijo konservativne (pravna varnost, stroga vezanost na *precedense*) ali reformatorske (razvoj prava in poenotenje) ideje. Danes velja, da se je v ZDA ustalilo ravnotežje med nasprotujočimi si zahtevami pravne varnosti in nadaljnega pravnega razvoja.

Matjaž URŠIČ

Marjan Hočevar

Novi urbani trendi. Prizorišča v mestih - omrežja med mesti.

Znanstvena knjižnica, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2000, 304 str., 2700 SIT (ISBN: 961-235-052-3)

Znameniti španski avtor in guru urbane sociologije Manuel Castells je s pomenljivi besedami, da "prostori tokov izpodrinjajo prostor krajev", pospremil bliskovito uvajanje novih tehnologij v vsakdanje življenje prebivalcev velikih in razvitih mest. Nasploh se zdi, da so spremembe v transportu in telekomunikacijah popolnoma spremenile današnje dožemanje prostora in časa ter pripomogle k navideznemu zmanjševanju pomembnosti fizičnega prostora kot stičišča družbenih interakcij. Prostor mesta zaradi vplivov novih virtualnih in "neprotorskih" tehnologij nima več enakih funkcij kot jih je imel v preteklosti, vendar ostaja pomemben in vpliven faktor v vsakdanjem življenju posameznikov ter družbenih skupin. Novi urbani trendi, ki se pojavljajo, so zato prilagoditev mesta in njegovih lokalnih posebnosti na spremenjene pogoje globalnega povezovanja in hitrega kroženja akterjev, informacij, dobrin ter kapitala.

Dialektika istočasnega nasprotovanja in prežemanja globalnih urbanih tokov "med mesti" z lokalizacijo teh globalnih tokov "znotraj mest", predstavlja temeljni način pojasnjevanja sodobne preobrazbe mest in osnovno metodo, prek katere avtor preverja teze o oblikovanju nove mestne "prizoriščnosti". Mesta se kot prizorišča raznovrstnih aktivnosti (prebivanje, delo, preživljanje prostega časa, sproščanje itd.) pod vplivi razširjene prostorske-časovne dostopnosti dobrin, akterjev in storitev nenehno spreminjajo ter prilagajajo na nove pogoje, ki imajo svoje osnove v dveh temeljnih procesih deteritorializacije. Tako lahko deteritorializacijo opišemo kot zmanjševanje razlik med mesti. Večina razvitih mest zaradi poenostavitve delovanja v pogojih globalnega kroženja - izmenjave dobrin in storitev, zmanjšujejo specifičnost svoje družbeno-prostorske organiziranosti in na nek način